

JULKINEN TALOUS

(valtion ja kuntien talous)

JULKINEN TALOUS (valtion ja kuntien talous)

- kasvoi jatkuvasti 80-luvun loppuun asti, 90-luvun lamavuosista alkaen pyritty supistamaan (yhä supistamispaineita)
- pakkoperiaate: oikeus periä veroja (Suomen veroaste eritt. korkea)
 - välittömiä veroja: kunnallisvero, valtion tulovero, perintö- ja lahjaverot, lähdevero (pääomatulot), kiinteistövero
 - välillisiä (valtion) veroja: arvonlisävero (alv.), valmisteverot, varainsiirtovero, ajoneuvoverot, tullit, ympäristöverot
 - verot joko tasaveroja tai progressiivisia veroja

VALTION TALOUS

- taloudenhoidon tavoitteita:
 - valtakunnassa tasainen taloudellinen kehitys, vakaa hintataso, vaihtotaseen tasapaino, hyvä työllisyystilanne, oikeudenmukainen tulonjako, alueellinen tasapaino ja ympäristön suojeleminen
 - keinoina: finanssipolitiikka (budjetti) ja tulopolitiikka (maltillinen)
 - rahapolitiikka, eli luotonannon ohjaaminen ja rahan määrän säätely eivät enää omissa käsissä (EKP)
 - ennen niin tärkeä valuuttakurssipolitiikka historiaa kelluvan euron takia

Finanssipolitiikka

- valtion budjetin välityksellä harjoitettua talouspolitiikkaa, jolla pyritään ohjaamaan talouskehitystä (mm. työllisyys)
 - keskeisin alue veropolitiikka
- talousarvio (budjetti ja lisäbudjetit)
 - hallitus (VVM) valmistelee ja eduskunta hyväksyy
 - suunnitelma ja sitova ohje (eduskunnan tarkastusvaliokunta valvoo)
 - useimmat tehtävät lakisäätteisiä, joten liikkumavaraa ei ole paljoa

Valtion menot

- taloudellisen laadun mukaan jaoteltuna:
 - siirtomenot (yli. 50%): avut kunnille, tukipalkkiot elinkeinoelämälle ja tulonsiirrot kotitalouksille (lapsilisät, työttömyysavustukset ...)
 - kulutusmenot: (n. 30%) palkat (valtio on merkittävä työllistäjä!), eläkkeet kiinteistöjen ylläpito, valtion kulutustavarahankinnat
 - sijoitusmenot: rakennukset, tiet, sillat ... (vain pari %)

- aloittain tärkeimmät:
 - sosiaaliturva ja terveydenhuolto, opetus, kulttuuri, tiede (lähes 40%)
 - 90-luvun laman jälkeen valtionvelan ja työttömyyden hoito vaatineet paljon rahaa → muita menoja karsittu ja perusturvaa heikennetty
 - valtion velka kasvanut 100 miljardiin euroon
 - korot onneksi vielä alhaalla

Valtion tulot:

- verot: (n. 75%) alv, valtion tulo- ja varallisuusverot, valmisteverot...
- muita tuloja: lainat (ulkomailta, obligaatiot); omaisuuden myynti (valtionyhtiöt, metsät); liikeyritysten tuotto, palvelumaksut, ...

KUNTIEN TALOUS

- laajentunut (valtiolta kunnille lisää tehtäviä)
 - rahoitusvaikeuksia → menoja täytynyt karsia → tuloveroprosenttien ja palvelumaksujen korotuskierre

Kuntien tulot:

- Kunnan tulovero (kunnallisvero): tasavero, x prosenttia työtulosta
 - vaihtelee kunnittain: n. 16,5 – 22,5% (Hvesi 22%)
 - kuntien verotulot kuitenkin kasvaneet: yhteisövero, lapsivähennyksen poisto
- Valtionosuudet: ennen kunnan ns. kantokykyluokan (1-10) mukaan prosenttiperusteisesti → kallis → luovuttiin
 - nykyään laskennallinen jakoperuste, jonka määrää kunnan:
 - omat verotulot
 - asukasluku ja ikärakenne
 - koulujen oppilasmäärät jne.

⇒ kunta saa tietyn 'könttäsunnan' (korvamerkitsemätöntä rahaa)

- suurempi vapaus järjestää lain vaatimat palvelut; kannustaa säästämään
- erilaiset maksut: kiinteistövero (n. 0,5 - 1% arvosta), vesi- ja jätevesimaksut, vuokrat, korot, päivähoito- ja terveyskeskusmaksut ...
- omaisuustulot: metsän ja tonttien myynti
- lainat: kuntien velkataakat kasvaneet 90-luvulta alkaen (noususuhdanteessakin!)
- EU-rahaa anomuksesta laajempiin seutukuntahankkeisiin

Kuntien menot:

- lakisääteiset tehtävät lohkaisevat valtaosan tuloista
 - keskeisimmät: terveydenhuolto, sivistystoimi ja sosiaalitoimi
 - muita: hallinto (suuria työllistäjiä) ja kiinteistömenot (rakennukset)
 - uusia rahareikiä: kasvaneet työttömyyden hoitokulut ja valtiolta tulleet uudet tehtävät (esiopetus, päivähoidon ja hammashoidon laajentaminen)

-
- muutoksia: palveluiden yksityistämistä
 - siivous, kiinteistönhuolto, lääkärikeskukset
 - omaa henkilöstöä vähemmäksi: ... hinta?, laatu?
 - kuntayhtymien (sairaalat, ammattikoulut) toiminnan rahoittavat jäsenkunnat, valtio ja käyttäjät

Arvioita kuntataloudesta:

- viime vuosina kunnissa jakautumista voittajiin ja häviäjiin
 - valtionosuudet, työttömyys, ikä- ja elinkeinorakenne, muuttoliike ...
- valtion pitänyt tukea harkinnanvaraisella lisätuella kriisikuntia
- rahapula & vaikeus tuottaa peruspalvelut johtanut kuntaliitosaaltoon